

Champagne Franse Ardennen

1 De Marnestreek in de Champagne	101
2 De historische Marnestreek	183
3 De Aube	207
4 De Haute-Marne	289
5 De Franse Ardennen	359

DE REGIO'S VAN DEZE GIDS:
ZIE DE KAART HIERNAAST

Lannoo

Inhoud

Niet te missen.....8

**Hoogtepunten
van Michelin**.....12

Reisplanner.....20

Met het gezin.....30

DE REIS VOORBEREIDEN

Naar de Champagne
en Franse Ardennen.....34

Voor het vertrek.....36

De Champagne en Franse
Ardennen van A tot Z.....40

Reistips.....52

Evenementen.....54

Boeken en films.....58

J.-P. Degas/hemis.fr

MEER WETEN OVER DE CHAMPAGNE EN FRANSE ARDENNEN

Welkom in de Champagne
en Franse Ardennen.....62

Over champagne.....64

Gastronomie.....69

Geschiedenis.....72

Kunst en cultuur.....80

Natuur en landschap.....92

Bekende personen.....97

robvannucci/Getty Images Plus

STEDEN EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 De Marnestreek in de Champagne

Reims	104
<i>Reims in de geschiedenis</i>	106
<i>Art deco in Reims</i>	116
Fismes en het dal van de Ardre	134
Parc Naturel Régional de la Montagne de Reims	138
Épernay	150
Château-Thierry	167
Sézanne	175

2 De historische Marnestreek

Châlons-en-Champagne	184
Vitry-le-François	195
Sainte-Menehould	198
De Argonne	202

3 De Aube

Nogent-sur-Seine	210
Troyes	217
<i>Troyes: geschiedenis en kunst</i>	220
Arcis-sur-Aube	240
Pays d'Othe	242
Ervy-le-Châtel	246
Parc Naturel Régional de la Forêt d'Orient	250
Bar-sur-Aube	261
Abdij van Clairvaux	269
<i>De abdij door de eeuwen heen</i>	270
Bar-sur-Seine	274
Chaource	284

4 De Haute-Marne

Chaumont	292
Mémorial Charles-de-Gaulle in Colombey-les-Deux-Églises	298
Parc National de Forêts	302
Abdij van Auberive	309
Langres	312
Vignory	333
Joinville	336
Saint-Dizier	341
Lac du Der	348
<i>De zee van de Champagne</i>	350
Montier-en-Der	354

5 De Franse Ardennen

Charleville-Mézières	362
Sedan	378
<i>Sedan door de eeuwen heen</i>	380
De Ardense Argonne	397
Rethel	400
De Ardense Thiérache	405
Revin	413
Roches de Monthermé	419
Givet	424

Woordenlijst

Register

Kaarten en plattegronden

 Raadpleeg voor iedere plaats ons adresboekje

Niet te missen

Parc Naturel Régional de la Forêt d'Orient

Dit natuurgebied met talloze meertjes en uitgestrekte bossen, vroeger eigendom van de tempeliers, is een heerlijke plek om te wandelen en te fietsen. Zie blz. 250.

H. Lenain/hemis.fr

Cecil Mathieu

De champagnekelders

De *crayères* uit de Gallo-Romeinse tijd, uitgegraven in de helling van de Butte Saint-Nicaise in Reims, zijn wereldberoemd, evenals als de hier gevestigde champagnehuizen. Dé plek voor rondleidingen en proeverijen. Zie blz. 122.

benkrut/Getty Images Plus

Kathedraal van Reims

De kathedraal Notre-Dame, waar de koningen van Frankrijk werden gekroond en Clovis werd gedoopt, is niet alleen groots in afmetingen, maar ook in zijn vele rijke en monumentale beeldhouwwerken. **Zie blz. 104.**

Troyes

Met zijn middeleeuwse steegjes, gekleurde vakwerkhuisen, musea en kerken met glas-in-loodramen uit de 12de tot de 20ste eeuw is Troyes een betoverende stad. **Zie blz. 217.**

CSP_clodio/Fotosearch LBRF/age fotostock

Eric Bascol/Getty Images Plus

Langres

Deze hooggelegen vestingstad, geboorteplaats van Denis Diderot, schrijver, verlichtingsdenker en man achter de *Encyclopédie*, biedt een schitterend panoramisch uitzicht op de omgeving. **Zie blz. 312.**

Hoogtepunten van Michelin

De vestingstad Rocroi
H. Lenain/hemis.fr

♥ **Kom tot rust** onder de koepels van de barokkerk Saint-Didier in Asfeld. Dit gebouw, een ode aan de Italiaanse barok uit de 17de eeuw, heeft de vorm van een viola da gamba. **Zie blz. 402.**

De barokkerk Saint-Didier in Asfeld
mauritus images GmbH/Alamy/hemis.fr

♥ **Ga uit varen** over het kanaal tussen de Champagne en de Bourgogne, op het Lac du Der met zijn vele trekvogels of in het land van de vier meren bij Langres. **Zie blz. 42, 348 en 319.**

♥ **Verwonder u over** de vestingwerken van Rocroi. Vanuit de lucht gezien heeft dit stadje uit de 16de eeuw, versterkt door Vauban, de vorm van een tienpuntige ster. Vanaf de grond blijkt het om een groot exercitieplein te liggen, omringd door een versterkte stadsmuur. **Zie blz. 415.**

♥ **Waan u in** een ecologisch paradijs in de Cabane de Troyes, een comfortabele houten hut aan een beschutte vijver. Ineens toch zin in de reuring van de stad? Het centrum van Troyes ligt op slechts 10 minuten fietsen! **Zie blz. 238.**

Mea Culpa, beelden van Marc Petit bij de abdij van Auberive
Sylvain Cruzillat

Wijngaard van Moët & Chandon
Alphotographic/Getty Images Plus

TOP 5 Champagne

1. De champagnekelders in Reims (blz. 122)
2. Avenue de Champagne in Épernay (blz. 153)
3. Musée de la Vigne-Phare in Verzenay (blz. 139)
4. Het Marnedal in de omgeving van Château-Thierry (blz. 172)
5. Cellier aux Moines in Colombé-le-Sec (blz. 266)

♥ **Vernieuw uw garderobe** in de fabriekswinkels in Troyes, een nog levendige traditie. Er zijn meer dan 200 winkels op een oppervlakte van 40 000 m². Een buitenkansje voor koopjesjagers en *fashion addicts*. **Zie blz. 237.**

♥ **Ga 'back to the future'** in de verrassende abdij van Auberive. Beelden, glas-in-lood en andere hedendaagse kunstwerken zijn tentoongesteld onder imposante

romaanse gewelven en in de tuinen van de cisterciënzerabdij. **Zie blz. 309.**

♥ **Zie de meester-glazeniers** aan het werk in het Atelier Simon-Marq in de Église du Sacre-Coeur en begrijp waarom voor deze glas-in-loodkunst zoveel precisie en geduld nodig is. **Zie blz. 125.**

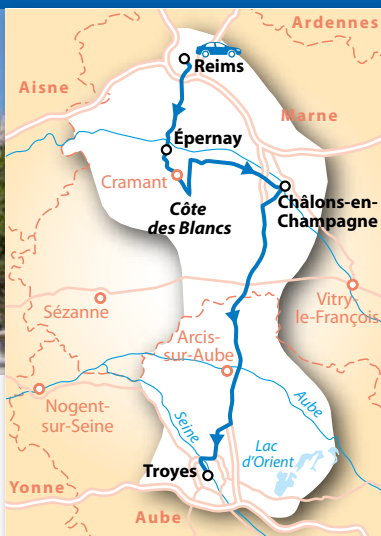
7 dagen

De grote steden van de Champagne

Route: 150 km langs erfgoed, crayères en gerenommeerde wijngaarden

Tip: trek comfortabele schoenen aan als u gaat wandelen door deze steden met talrijke straatjes met kasseien.

vichie81/Getty Images Plus

Reims

Dag 1

Bezoek de Cathédrale Notre-Dame (**blz. 104**) en het Palais du Tau (**blz. 110**) en wandel door het centrum. Bewonder 's middags de art deco in de stad (**blz. 116**) en ga naar de Chapelle Foujita (**blz. 125**). Dineer bij de Halles Boulingrin. Overnacht in Reims.

Reims

Dag 2

Reserveer een bezoek met proeverij in de Villa Demoiselle (**blz. 122**) en ga daarna naar champagnehuis Vranken-Pommery (**blz. 122**), aan de overkant. Bezoek 's middags het Musée Automobile de Reims-Champagne (**blz. 127**), de imposante basiliek en het Musée Saint-Remi (**blz. 120-121**). Overnacht in Reims.

Épernay

Dag 3

Wandel 's morgens over de Avenue de Champagne om de toegangspoorten en de gevels van de herenhuizen te bewonderen. Bezoek dan het Musée du Vin en ga naar binnen bij een van de champagnehuizen om de kelders te bekijken (**blz. 153**). Verken 's middags de Côte des Blancs (**blz. 155**). Overnacht in Épernay.

Châlons-en-Champagne
Alphotographic/Getty Images Plus

Châlons-en-Champagne Dag 4

Bezoek de Cathédrale Saint-Étienne (blz. 185), de Église Notre-Dame-en-Vaux (blz. 186) en het bijbehorende Musée du Cloître de Notre-Dame-en-Vaux (blz. 187). Struin na de lunch door het hart van de stad en stap 's avonds aan boord van een motorbootje voor een tocht over de Mau en de Nau met een licht- en geluidshow van Métamorph'eau'ses (blz. 194). Overnacht in Châlons-en-Champagne.

Châlons-en-Champagne Dag 5

Bezoek de Basilique Notre-Dame de l'Épine (blz. 191). Ga daarna naar Troyes, de stad met de mooie vakwerkhuisen. Dineer in het historische centrum van de stad (blz. 234). Overnacht in Troyes.

Troyes Dag 6

Wandel 's morgens door het centrum langs de vakwerkgevels. Ga bij de Église Sainte-Madeleine (blz. 218) even naar binnen om de glas-in-loodramen en het doksaal te bewonderen. Kies voor de lunch de beroemde *andouillettes* (blz. 236). Verken 's middags de wijk rondom de kathedraal. Overnacht in Troyes.

Troyes Dag 7

Bezoek 's morgens het Maison Rachi (blz. 219) en het Maison de l'Outil et de la Pensée Ouvrière (blz. 226). Houdt u van winkelen, ga dan 's middags naar de fabriekswinkels (blz. 237). Zo niet, struin dan heerlijk door de straatjes en de middeleeuwse tuinen in het centrum. Overnacht in Troyes.

De prachtige vakwerkhuisen in het historische centrum van Troyes

gkordus/Getty Images Plus

In het Centre d'Interprétation Marne 14-18

► **Sterren en planeten kijken in het Planetarium van Reims.** Kies uit acht programma's, waarvan twee speciaal voor kinderen van 3 tot 7 jaar, die worden gepresenteerd door enthousiaste wetenschappers. Maak op een toegankelijke wijze kennis met het hemelgewelf, het zonnestelsel en de sterrenstelsels. **Zie blz. 126.**

► **Een recreatieve dag in Grinyland.** Dit natuurpark met water als centraal thema heeft een twintigtal attracties en activiteiten voor jonge avonturiers, zoals fiets- en skelterparcours, springkussens, met de hand aangedreven waterfietsen en boottochtjes. Hier vermaakt uw kind zich wel! Vanaf november woont de Kerstman hier en kunt u hem thuis bezoeken. **Zie blz. 127.**

 Het park is vooral geschikt voor kinderen tot 10 jaar.

► **Rollen en skaten bij Les Jards in Châlons-en-Champagne.** Een echt familiepark, met lanen met kastanjabomen die een arboretum doorkruisen, een Franse tuin, een Engelse tuin en heerlijk geurende bloemen. Voor de kinderen zijn er twee skateparken (waarvan één voor kinderen tot 8 jaar), geschikt voor rollers, skates en steps, speeltuinen en een quiz-spel voor de 7- tot 13-jarigen. **Zie blz. 191.**

 Let op dit symbool: het staat in deze gids bij bezienswaardigheden en activiteiten waar u de kinderen een plezier mee doet.

► **Een stukje geschiedenis in Marne 14-18.** In dit bezoekerscentrum draait het om het front in de Champagne tijdens de Eerste Wereldoorlog. In een meeslepende en interactieve tentoonstelling met video's, verhalen, uniformen en bewapeningsonderdelen, wordt het drama dat zich hier voltrok, uitgelegd. Leerzaam en aangrijpend. **Zie blz. 192.**

 Geschiedt voor kinderen vanaf 10 jaar.

► **Wandelen in het Forêt d'Orient.** Zin om eropuit te gaan in de natuur? Met 140 km aan bewegwijzerde paden is het Forêt d'Orient hier de aangewezen plek voor. Het Parc Naturel Régional heeft thematische ontdekkingstochten, leuke natuurexcursies en vertelwandelingen. Verkoeling vindt u in de drie meren in het park. **Zie blz. 250.**

► **Volop sensatie in Nigloland.** Vier universums en een veertigtal attracties en shows voor de hele familie. Dit pretpark is prachtig gelegen in het Forêt d'Orient. Van

draaimolens voor de allerkleinsten tot spectaculaire attracties voor de sensatiezoekers, het is er allemaal.

Zie blz. 264.

► **Watersportactiviteiten op het Lac du Der.** Met zes aangelegde stranden en meerdere plezierjachthavens is dit stuwmeer, een van de grootste van Europa, een ideale zomerbestemming! Watersport- en recreatiecentra bieden tal van activiteiten, zoals waterfietsen, suppen, roeien, kanoën, waterskiën, duiken en zeilen.

Zie blz. 348.

► **Een reis om de wereld op het Festival des Marionnettes.** In Charville-Mézières verzamelen zich eind september marionettenspelers van over de hele wereld voor dit festival (oneven jaren), of voor het pre-festival Rendez-vous Marionnettes (even jaren). Het prachtige poppenspel, in zalen en op straat, combineert dans, circus en beeldende kunst en geeft een beeld van de wereld door de bril van poëzie.

Zie blz. 366.

► **Tijdreizen in Mont Cornu.** In dit historische park zijn vijf dorpen nagebouwd volgens de methoden van de betreffende tijd: een Gallisch, Romeins, Karolingisch, Merovingisch en vroeg-middeleeuws dorp. Shows met Gallische druïden, Romeinse legioensoldaten, ambachtslieden en ridders geven kleur aan het park. Er zijn demonstraties, riddertoernooien en valkerijshows. Een unieke belevenis die zowel leerzaam als vermakelijk is. **Zie blz. 370.**

► **Terug naar de riddertijd in Sedan.** Elk jaar in mei vindt in de Burcht van Sedan een kleurrijk middeleeuws festival plaats, waar meer dan 5000 acteurs en figuranten aan meedoen. Een markt, oude spelen, voorstellingen, workshops en eten uit de middeleeuwen zorgen voor een gezellige tijd met de hele familie in een spectaculaire omgeving. **Zie blz. 378.**

► **Dieren observeren in het Parc Argonne Découverte.**

In dit themapark in de volle natuur kunt u een meute wolven observeren vanuit uitkijkposten wanneer ze te eten krijgen. Ook kunt u nachtdieren bekijken op de afdeling Nocturnia, roofvogels bewonderen tijdens hun vlucht of de educatieve wandeling door het bos volgen. Bovendien is er een avontuurlijk parcours over tussen de bomen gespannen netten. Voor een volledige ervaring kunt u een ochtend meelopen met een verzorger. **Zie blz. 398.**

Suppen op het Lac du Der
Onfokus/Getty Images Plus

De Champagne en Franse Ardennen van A tot Z

☺ Het **Agence Régionale** en de **Comités Départementaux du Tourisme** (zie blz. 36-37) kunnen u voorzien van een uitgebreide documentatie. Kijk voor meer adressen onder 'Tips' en 'Sport en ontspanning' in het 'Adresboekje' van elke stad of bezienswaardigheid.

Arrangementen

Het Comité Départemental du Tourisme van de **Aube** heeft de Champagne Breaks ontwikkeld (www.champagne-breaks.com). Dit zijn weekendarrangementen: natuur in het Parc Régional de la Forêt d'Orient, champagne aan de Côte des Bar. De **Marne** biedt op zijn website een vijftiental weekendarrangementen: www.tourisme-en-champagne.com/week-ends-sejours.

Ook de **Haute-Marne** heeft diverse formules uitgewerkt, voor individuen en voor groepen, om de regio te bezichtigen: fietsen naar de bron van de Maas, gastronomische wandelingen, enz. Informatie en de brochure voor groepen zijn verkrijgbaar bij het Maison Départementale du Tourisme of te downloaden via internet. In de Ardennen vindt u via de website ook verschillende vakantiearrangementen, met kortingen en speciale aanbiedingen: www.ardennes.com/preparer-son-sejour.

Fietsen en mountainbiken

In de Champagne

Hier vindt u een uitgebreid netwerk van secundaire wegen, waarop prima kan worden gefietst.

De wandelpaden in **Haute-Marne** zijn toegankelijk voor mountainbikers. Er zijn ook veel rondritten te downloaden van de site van het toeristenbureau.

Drie **voies vertes** zijn tevens goede en veilige fietspaden: die in het Pays de Langres (12 km over een voormalige spoorweg), het Canal entre Champagne et Bourgogne (130 km over het jaagpad) en de Tour du Lac du Der (38 km).

Aube en Champagne Tourisme heeft een speciale fietskaart *L'Aube à vélo*: 24 fietsroutes verspreid over het hele departement, van verschillende niveaus en moeilijkheidsgraad, 30 tot 80 km lang, langs de meren van het Forêt d'Orient, de wijngaarden van de Champagne en door het Pays d'Othe. In de Aube lopen twee **voies vertes** van oost naar west door het departement (90 km): de **voie verte des Lacs** tussen Saint-Julien-les-Villas (4 km van Troyes) en Port-Dienville (42 km) en de **voie verte du Canal de la Haute-Seine**, met vertrek vanuit Troyes, die het zuiden van de Marne verbindt met Crancey (50 km). Het VTT-VTC-centrum in Ervy-le-Châtel heeft nog eens drie routes van borden voorzien voor sportievelingen en het hele gezin. **Parcours Raid Bulles** – Een circuit van 300 km door de Pays d'Othe et d'Armanche, aan de rand van de Aube, op de grens met de Bourgogne. Voor een uitstapje met het gezin of een meer uitdagende wandeling.

In de Ardennen

De goed aangegeven **thematische routes**, zoals de Route Rimbaud-

Verlaine en de Route des Fortifications, zijn erg rustig. Er zijn mountainbikepaden aangelegd met een totale lengte van ruim 400 km. De **Voie Verte Trans-Ardenne**s over het oude jaagpad volgt de Maas van de Givet naar Remilly-Aillicourt en komt dan langs Charleville-Mézières en Sedan (130 km). Het fietspad sluit aan bij het Belgische fietspadennet RAVEL. Informatie bij het Comité Départemental du Tourisme (www.ardennes.com) of op www.voiesvertes.com.

Sinds de zomer van 2023 is de **Voie Verte Sud-Ardennoise** gereed gekomen (110 km). U fietst door een idyllische omgeving tussen Givet en de grens met de Aisne, langs de Maas en vervolgens langs de kanalen van de Ardennen, de Aisne en de Vouziers.

Vallée de la Meuse et Semoy – Met de **Voie Touristique**

Transsemoyienne kunt u een lus fietsen van 20 km van Monthermé langs de Semoy naar Ravel.

De **Voie Vive** is een 43 km lange mountainbikeroute die het Plateau de Rocroi verbindt met de Maasvallei via het Lac des Vieilles-Forges. Informatie is verkrijgbaar bij toeristenbureaus en u kunt een kaart met mountainbikeroutes downloaden van de volgende websites: www.parc-naturel-ardennes.fr en vtt.ffc.fr.

Meer informatie

Vélo en France – veloenfrance.fr.

De website biedt alle mogelijke praktische informatie, een kalender met toertochten, routes, kaarten, en aanwijzingen per discipline (toerisme, toertochtrijders, mountainbike) per departement. Brochures zijn verkrijgbaar via de websites van de Comités de Tourisme: *Champagne à vélo*, *Ardennes à vélo*, *Champagne à moto*, *Ardennes à moto*, enz.

Gastronomische routes

De champagneroute

Deze route is 600 km lang en bestaat uit zes met borden aangegeven trajecten: het Massif de Saint-Thierry, de Montagne de Reims, de Vallée de la Marne, de Côte des Blancs, de Côte des Bar en de Coteaux Vitryats. Bij meer dan zeventig wijnboeren zijn bezoekers het hele jaar welkom. Ze geven ook cursussen in het herkennen van texturen, kleurschakeringen en smaken van champagne.

www.tourisme-en-champagne.com, www.aube-champagne.com en www.troyeslachampagne.com.

Aube en Champagne Tourisme beschikt over een algemene brochure, *La Route touristique*

du champagne (download via de site), waarin de wijngaarden staan die kunnen worden bezichtigd.

😊 Van rond 15 september tot eind oktober kunt u bij sommige wijnboeren in de **Côte des Bar** een dagje druiven plukken in het kader van de *Vendanges Touristiques*. Na een stevige lunch volgen 's middags een bezoek aan de kelders en een proeverij (www.aube-champagne.com/fr/portfolio-post/vendanges-touristiques).

Bij de cursussen die door de **École des Vins de Champagne** worden georganiseerd, horen een bezoek aan de wijngaard en het proeven van de cru's (zie het 'Adresboekje' van het Parc Naturel Régional de la Montagne de Reims).

🍷 Voor informatie over wijngaarden en champagneproductie, zie de hoofdstukken 'Over champagne' en 'Natuur en landschap' in het deel 'Meer weten over de Champagne en Franse Ardennen'.

🍷 Zie de adressen bij de champagnekelders in Épernay, Reims, Bar-sur-Aube en Bar-sur-Seine, de champagneroutes en Les Riceys voor onze keuze uit de pro-

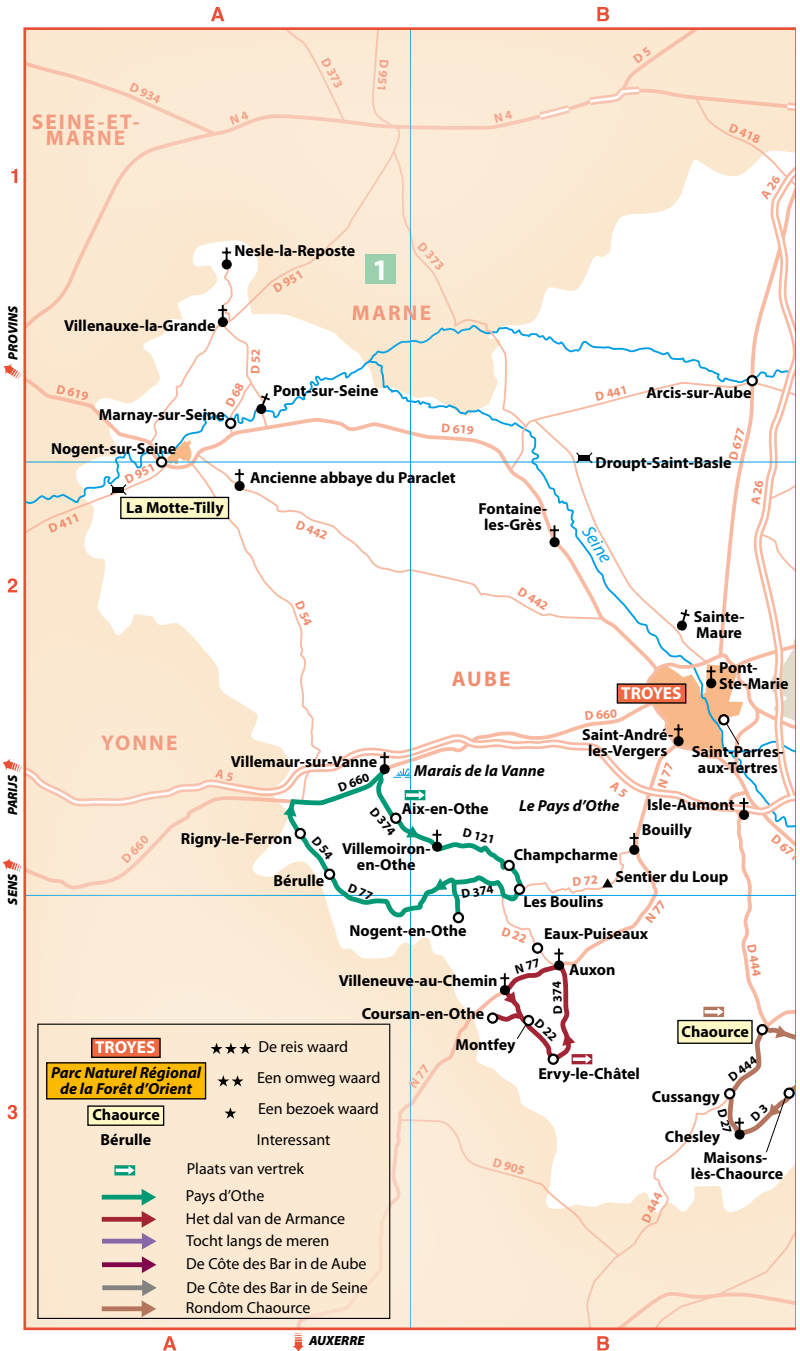
Het Château de La Motte-Tilly met zijn Franse tuinen
A. Chicurel/hemis.fr

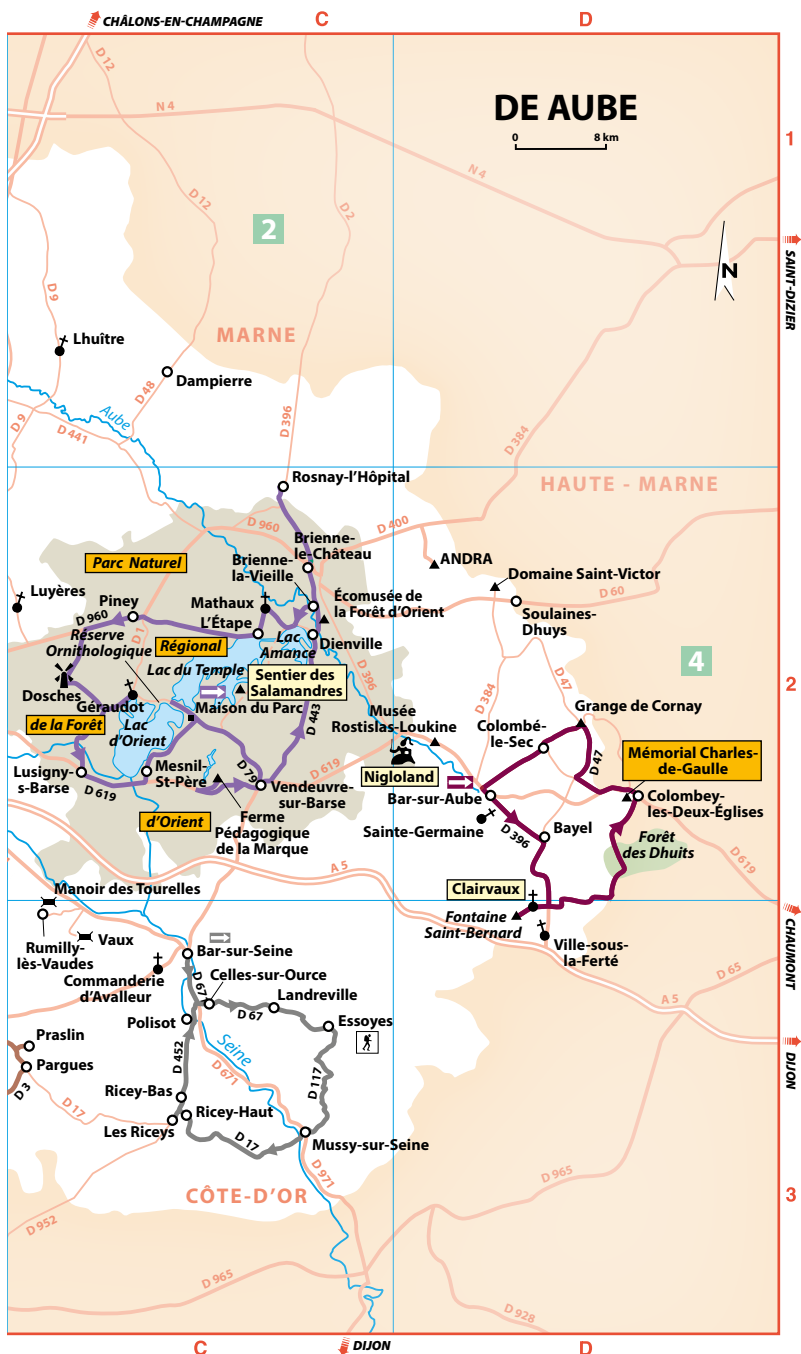
3

De Aube

MICHELINKAART 306 – AUBE (10)

Nogent-sur-Seine	210
51 km ten zuidoosten van Nogent-sur-Seine:	
Troyes ★★★	217
Ten noorden van Troyes:	
Arcis-sur-Aube	240
Ten zuidwesten van Troyes:	
Pays d'Othe	242
Ervy-le-Châtel	246
Ten oosten van Troyes:	
Parc Naturel Régional de la Forêt d'Orient ★★	250
Bar-sur-Aube	261
Abdij van Clairvaux ★	269
Ten zuidoosten van Troyes:	
Bar-sur-Seine	274
Chaource ★	284

Nogent-sur-Seine

Gustave Flaubert schreef al over Nogent in *De Leerschool der Liefde* (*L'Éducation sentimentale*, en nog altijd lijkt het stadje rechtstreeks afkomstig uit een 19de-eeuwse roman. De schrijver heeft er lange tijd gewoond, met zijn familie van vaderszijde. Maar ook de jonge Camille Claudel, die zich hier de grondbeginselen van het beeldhouwen eigen maakte. Het transport over de rivier brengt geen rijkdom meer, maar Nogent heeft zijn vakwerkhuisen behouden, zijn oevers vol waterlelies, zijn grote stenen molens, die getuigen van een gouden industrietijd, en de nog onontdekte groentetuinen. Een ideale bestemming voor een zondag op het platteland, waarbij u natuur en cultuur kunt combineren.

Het 16de-eeuwse vakwerkhuis Pavillon Henri IV
Marie-Hélène Cingali

Ligging

REGIOKAART (BLZ. 208-209, A1)

5966 inwoners – Aube (10)

Nogent ligt op de grens van de departementen Seine-et-Marne en Aube, aan de D619, 51 km vanaf Troyes.

Vanaf Parijs is de snelste weg over de A5 tot aan Marolles-sur-Seine en dan de D41.

Aanraders

Musée Camille-Claudé, kasteel La Motte-Tilly.

Planning

Reken op een weekend om de stad te leren kennen, het museum, de oevers van de Seine en de groentetuinen, en om te genieten van de omgeving.

 Met het gezin

Het Île Olive en het arboretum, de speurtocht, het meer van Monteuil, de botanische tuin van Marnay-sur-Seine.

 Praktisch blz. 215 **Adresboekje blz. 215**

Wandelen

Allereerst valt de rust op die uitgaat van de straten met oude, chique huizen die zorgvuldig zijn onderhouden. Als u verder loopt naar het noorden via de rechteroever van een eerste arm van de Seine, over de voormalige weg naar Villenauxe, komt u bij het 16de-eeuwse vakwerkhuis **Pavillon Henri-IV** (*open tijdens tentoonstellingen*). Als u een kilometer verder loopt komt u bij het **meer van Monteuil**, waar borden uitnodigen om de flora en fauna van Nogent te ontdekken (*toegang met de auto via de D951, rechtsaf na het station*). Om weer terug te gaan naar de oude stad, steekt u twee keer de Seine over. Stroomopwaarts bij de **Pont Saint-Edme** werd in de 19de eeuw een kanaal gegraven om het transport over de rivier te vereenvoudigen, zowel van koopwaar als van mensen (trekschuit naar Parijs). Het drukke verkeer bezorgde de stad haar rijkdom: dankzij de aanleg van deze waterweg konden de draaikolken worden vermeden die de molens veroorzaakten, door het kanaal ontstond het mooie **eiland Olive**, waar een enorm arboretum is en u heerlijk kunt wandelen. U komt er via een loopbrug die rakelings over het water gaat. Stroomafwaarts na de tweede brug, de **Pont Saint-Nicolas**, wordt de horizon aan het zicht onttrokken door een indrukwekkend stenen gebouw over de Seine.

Oude graanmolens

Deze molens werden gebouwd in 1908 en behoorden toen toe aan de Société Sassot Frère, een bedrijf dat kwam van een lange lijn handelaren in graan. Ze getuigen van een belangrijke activiteit van de meelindustrie (de granen werden op industriële wijze tot meel verwerkt) die verband hield met de graanteelt van het naburige Brie, dat sterk werd gestimuleerd door de nabijheid van Parijs. Deze molens kenmerkten de overgang van de traditionele maalterij naar de meelindustrie en waren voorzien van een indrukwekkende klokkentoren. Ze herinneren aan de gouden tijd van de industrie, zowel op het gebied van de techniek als de architectuur. Tegenwoordig zijn er de kantoren van het bedrijf Soufflet in gevestigd, de grootste mouterij (verwerking van gerst) ter wereld.

Église Saint-Laurent

Deze kerk uit de 15de-16de eeuw is een mix van flamboyante gotiek en renaissance. De renaissance is goed zichtbaar in de opbouw van de klokkentoren: op de lantaarn die daar bovenop staat, prijkt een beeld van de H. Laurentius, die het rooster vasthoudt waarop hij werd verbrand. Ook vallen de kapellen in renaissancestijl op, met brede vensters en steunberen die bekroond zijn met gebeeldhouwde kapitelen en originele waterspuwers. In het zuidportaal pronken gebeeldhouwde pilasters en een mooi gebeeldhouwd fronton. Het portaal Sint-Michel op de noordflank is in flamboyant gotische stijl. De hedendaagse glas-in-loodramen van het koor uit 2015 zijn de vrucht van een samenwerking tussen Flavie Serrière Vincent-Petit en de schilderes Fabienne Verdier, die zich liet inspireren door Chinese kalligrafie voor de goudgele lijnen die met een penseel lijken te zijn geschilderd.

★ Musée Camille-Claudel

10 r. Gustave-Flaubert - ☎ 03 25 39 71 79 - www.museecamilleclaudel.com - april-okt.: dag. beh. di 10.00-18.00 u; rest v.h. jaar: dag. beh. ma-di 10.00-17.00 u - € 7 (tot 26 jaar gratis) - € 10 combiticket met kasteel La Motte-Tilly.

Het museum van Nogent draagt de naam van **Camille Claudel** (1864-1943) - de

Het Nogent van Camille

In 1876 arriveert **Camille Claudel** met haar ouders in Nogent. Ze is dan twaalf en maakte al haar eerste aardewerken beeldjes. De pottenbakkers-streek inspireert haar om te gaan beeldhouwen. Dankzij haar vader en gouverneur maakt ze kennis met de lokale beeldhouwer Alfred Boucher, die haar talent herkent en haar de basisbeginselen van deze kunst bijbrengt. Ze ontmoet hem weer in Parijs in 1881, alvorens zijn vertrek naar Rome, waarna hij wordt vervangen door Auguste Rodin.

kunstenares woonde er van haar 12de tot haar 15de jaar – maar behelst in feite de geschiedenis van de beeldhouwkunst in de 19de eeuw. Het toont werk van nog drie andere beeldhouwers uit Nogent, die in hun tijd zeer beroemd waren: **Marius Ramus** (1805-1888), **Paul Dubois** (1829-1905) en **Alfred Boucher** (1850-1934), van wie Camille leerling was. De tentoonstelling begint met een nuttige uiteenzetting over deze fysiek veeleisende kunstvorm, het teamwerk, de financiële middelen, en plaatst deze in de context van de jaren 1870-1910. De beeldhouwkunst werd gevoed door overheidsopdrachten, gewaardeerd door een groot publiek, bevroegd door vernieuwende kunstenaars. Er werd dus overvloedig en creatief geproduceerd. Camille Claudel wordt gepresenteerd aan de hand van diverse belangrijke werken van haar hand, zoals *Sakountala*, portretten van haar broer Paul als Romeinse jongeling, *La Petite Châtelaine*, *La Valse* en *Les Causeuses*. Met uitzondering van *Persée et la Gorgone* gaat het hier vooral om kleinere beelden, die weliswaar laten zien hoe expressief en vaardig deze kunstenares was, maar die geen recht doen aan de kracht van de beweging die daaruit is voortgekomen op monumentaal niveau. Deze lacune laat meteen zien hoe moeilijk het voor Camille Claudel was om opdrachten en erkenning te krijgen. Haar drama was dat ze – zoals de mooie documentaire die over haar is gemaakt in alle eenvoud laat zien – ‘als Rodin wilde doen’ zonder dat ze de man nog had ontmoet van wie ze later leerling, muze, medewerker en maîtresse werd... Hun artistieke betrokkenheid was zo sterk dat ze er al snel de voorkeur aan gaf afstand te nemen van de ‘meester’ om zo beter gehoor te geven aan haar eigen genialiteit, met het risico dat haar dat tot waanzin zou drijven.

In de omgeving

REGIOKAART (BLZ. 208-209)

★ Kasteel La Motte-Tilly A2

📍 6 km naar het zuidwesten via de D951.

D951 - ☎ 03 25 39 99 67 - www.chateau-la-motte-tilly.fr - rondleiding (45 min.) half april-half okt.: dag. beh. ma 10.30, 11.30, 14.00, 15.00, 16.00 en 17.00 u; rest v.h. jaar: dag. beh. ma-di 10.30, 11.30, 14.00, 15.00 en 16.00 u - € 8 (tot 25 jaar gratis) - € 10 combiticket met Musée Camille-Claudé - park vrij toegankelijk - restaurant en picknickplaats.

Dit statige kasteel (zie foto blz. 206) is gebouwd van deels bepleisterde zandsteen. Met de bouw op een natuurlijke hoogte boven de Seine werd in 1754 begonnen voor abt Terray (1715-1778), minister van Financiën onder Lodewijk XV. De architect, **François Nicolas Lancret**, een neef van de schilder Nicolas Lancret, ontwierp ook de stadhuizen van Chaumont en Châteauvillain.

Interieur – De markiezin de Maillé (1895-1972), archeologe en kunsthistorica en liefhebster van meubilair, was de laatste eigenares van het kasteel, dat ze smaakvol inrichtte. Omdat ze geen erfgenamen had, liet ze het kasteel na aan Monuments Historiques. Haar enige voorwaarde was dat het kasteel nooit meer bewoond zou worden, maar de indruk zou geven dat dit wel het geval was, zoals blijkt uit enkele

discrete en subtiele ensceneringen. De salons op de begane grond zijn **prachtig gemeubileerd**★★ en gedecoreerd met een beschilderde, lichte lambrisering. Een mooie trap met smeedijzeren leuning voert naar de eerste etage, waar twee vertrekken herinneren aan de markiezin: haar slaapkamer met groen behang en die van haar vader, graaf van Rohan-Chabot, in empirestijl. In de oostvleugel bevindt zich de kamer van haar dochter Claire, prinses van Polignac, die zelden in het gerieflijke kasteel verbleef.

Park – Het belangrijkste doorzicht van het park, noordelijk van het kasteel, strekt zich uit over het Bassin du Miroir, een vijver met lindelane eromheen. Er is ook een *tilletum*, een botanische collectie lindebomen, bestaande uit tachtig verschillende variëteiten van deze emblematische boom van de streek. Bij de moestuin, die is aangelegd zoals in de 18de eeuw, wordt de opbrengst te koop aangeboden.

Oude abdij van Paraclet A2

► 6 km naar het zuidoosten via de D442.

D442 - ☎ 03 25 39 74 60 - www.tourisme-nogentais.fr - rondleiding (30 min.) half juli-eind aug.: 10.00-12.00, 14.00-18.00 u - gesl. zo - € 5.

Pierre Abélard (1079-1142), die afkomstig was uit de buurt van Nantes, trok zich met slechts één metgezel op deze plek terug. Hij bouwde een eenvoudig kapelletje van riet en stro en al spoedig werd hij omringd door een groep volgelingen, die hem hielpen bij de bouw van een stenen heiligdom, Le Paraclet. In 1129 werd Héloïse (1101-1164) abdis van deze abdij. Van het bouwwerk bestaat alleen nog een kelder onder een boerderij. Een obelisk achter de kapel geeft aan waar de geliefden Abélard en Héloïse oorspronkelijk begraven waren.

Marnay-sur-Seine A1

► 7,5 km naar het oosten via de D619, dan de D68 links.

In dit mooie dorpje aan de Seine zochten de monniken die de abdij van Saint-Denis hadden gesticht hun toevlucht tijdens de vervolgingen in de 9de eeuw. Het is later vaak bezocht door kunstenaars, vooral die van Montparnasse van rond 1930. De surrealistische schilder **Claude Domec** (1902-1983) liet zich onder andere inspireren door zijn jeugdherinneringen bij zijn grootmoeder in Marnay.

Jardin Botanique – *Chemin des Gougins* - ☎ 03 25 2194 18 - www.jardin-botanique.org - 🚫 - begin mei-half okt.: 10.00-18.00, za, zo en feestd. 15.00-19.00 u - gesl. ma - € 5 (tot 18 jaar gratis). 🧑🏻 In deze in 1999 aangelegde, harmonieuze botanische tuin zijn ongeveer drieduizend soorten bijeengebracht ter bescherming van bedreigde planten uit de streek en van verder weg. Het is tegelijkertijd een

Héloïse en Abélard

Pierre Abélard gaat al jong studeren en wordt een befaamde leraar, die leerlingen uit heel Europa trekt. In 1118 krijgt hij een verhouding met **Héloïse**, kanunnikes van de Notre-Dame in Parijs. Ze wordt zwanger en vlucht naar een klooster uit angst voor de woede van haar familieleden. Die nemen wraak op Abélard en 'verwijderden de lichaamsdelen waarmee hij zich zo schandelijk had gedragen'. Hij treedt in de koninklijke abdij van St-Denis in en trekt zich later terug op een afgelegen plek niet ver van Nogent-sur-Seine, Le Paraclet. Héloïse wordt prioeres van Argenteuil, dat ze in 1129 verlaat. Na tien jaar zien de geliefden elkaar terug. Maar omdat de relatie geen toekomst heeft, stort Abélard zich volledig op zijn werk. Hij sterft in 1142; na haar dood in 1164 wordt Héloïse naast hem achter Le Paraclet begraven. In 1817 worden hun resten herbegraven op de begraafplaats Père-Lachaise in Parijs.

Glas-in-loodramen van David Tremlett in de Église Saint-Pierre-et-Saint-Paul in Villenauxe-la-Grande

J.-C. Terrillon

wetenschappelijke en een siertuin. De evolutie van het plantenrijk wordt uitgelegd en er staan tal van geneeskrachtige planten, maar ook zijn er een moestuin en een rozentuin aangelegd. Het publiek kan hier kennismaken met de plantenwereld aan de hand van tentoonstellingen, bijeenkomsten en plantenexcursies.

Pont-sur-Seine A1

📍 11 km naar het oosten via de D619.

De hoofdplaats van de Morvois was vroeger in handen van de Bouthilliers, beschermelingen van Richelieu. De stad met haar kronkelstraatjes en hoge, statige huizen binnen de stadsmuur heeft haar cachet weten te bewaren.

De **Église Saint-Martin** uit de 12de eeuw en herbouwd in de 16de eeuw is onder de Bouthilliers van binnen helemaal beschilderd met zeer curieuze scènes en motieven. De moeite waard zijn ook schilderijen van Eustache Lesueur en de retablets. De **Chapelle du Rosaire** rechts van het koor is een zeldzame decoratieve eenheid, kenmerkend voor de Louis XIII-stijl.

Villenauxe-la-Grande A1

📍 15 km naar het noorden via de D951.

📍 23 pl. Georges-Clemenceau - ☎ 03 25 21 38 94 - www.villenauxelagrande.fr. Villenauxe, toegangspoort tot de Côte des Blancs, ligt weggedoken in een dal,

Op zoek naar megalieten

De Aube, en vooral de streek rond Nogent, telt tal van megalithische monumenten, stille getuigen van een oude nederzetting tussen het Pays d'Othe en Villenauxe-la-Grande. De bevolking behoorde tot de Seine-Oise-Marne-cultuur van het laat-neolithicum (2500-2000 v.C.). Ze vestigde zich hier in de buurt van bronnen, moerassen en bossen. 34 polijststenen, dolmens en menhirs getuigen van hun aanwezigheid in de omgeving van Nogent-sur-Seine. Een rondrit van 60 km voert langs een aantal van deze stenen.

Inlichtingen bij het toeristenbureau van de Nogentais et de la Vallée de la Seine - brochure te downloaden van de website: www.tourisme-nogentais.fr.

aan de oevers van de Noxe. De inwoners (*glaisiers* genoemd) winnen sinds een eeuw leem, tegenwoordig in dagbouw. Hiervan worden drie soorten aardewerk gebakken: steengoed, porselein en faience. De ambachtslieden houden de traditie in ere. Al eeuwen eerder werden hier ook druiven verbouwd, tot de druifluis de wijngaarden verwoestte. Heel voorzichtig wordt nu geprobeerd opnieuw wijngaarden aan te leggen.

Église Saint-Pierre-et-Saint-Paul – Deze kerk is in de 13de eeuw gebouwd door augustijnen die in Villenauxe al een priorij bezaten. Het bouw materiaal is zandsteen, hetgeen de vertering van de buitenkant verklaart. De 16de-eeuwse klokkentoren verrijst op de eerste travée van de linkerzijbeuk; op het portaal in flamboyant-gotische stijl zijn de beeltenissen van Petrus en Paulus aangebracht.

Binnen valt de regelmaat van het gotische koor op. Het gewelf met lambriserings wordt gestut door hoge gelijkzijdige spitsbogen die rusten op ronde zuilen. Het beste zicht hierop heeft u vanaf de **kooromgang**★ (13de eeuw) ter hoogte van het altaar. De kooromgang is bedekt met amandelvormige gewelfribben.

De bogen in het schip in renaissancestijl zijn breder en minder bewerkt dan die van het koor en het spitsbooggewelf is hoger. In de rechterzijbeuk zijn fraaie pendentieven te zien. Omdat de ramen tijdens de Tweede Wereldoorlog vernield werden, heeft de kerk nu hedendaagse **glas-in-loodramen**★, die eind 2005 ingezegend werden. De 24 vensters, met een totaaloppervlak van 200 m², zijn van de hand van kunstenaar **David Tremlett** en meester-glazeniers **Benoît** en **Stéphanie Marq** van atelier Simon-Marq te Reims. De abstracte afbeeldingen met geometrische (koor) en symbolische (zijbeuk) vormen willen de verbinding scheppen tussen architectuur, spiritualiteit en de twee tradities van Villenauxe, keramiek en wijnbouw. De kleuren zijn helder en voornamelijk in blauwtinten, een verwijzing naar de Maagd Maria.

Nesle-la-Reposte A1

► 6 km ten noorden van Villenauxe. Rijd Villenauxe uit via de D52 en neem voor de spoorweg links de D197, die door een groen dal loopt.

In Nesle-la-Reposte heeft een grote benedictijner abdij uit de 11de eeuw gestaan, waarvan in het dorp nog enkele resten te zien zijn. Na de verwoestingen tijdens de godsdienstoorlog werd de abdij in 1674 in Villenauxe-la-Grande herbouwd. Een deel van de gebouwen, die tijdens de Franse Revolutie werden verkocht en omgebouwd tot boerderij, is gerestaureerd (*particulier bezit*).

In de **kerk** (15de eeuw) bevindt zich de graftombe van een abt uit de vroege 13de eeuw, afkomstig uit de kloostergang van de abdij

Praktisch

Inlichtingen

Toeristenbureau – 5 r. St-Époing - Nogent-sur-Seine ☎ 03 25 39 42 07 - www.tourisme-nogentais.fr.

Het toeristenbureau organiseert thematische rondleidingen. Verhuur van fietsen.

Rallye 'Mène l'Enquête dans les Rues de Nogent-sur-Seine' –

Boekjes waarmee kinderen (4-7 jaar

en 8-12 jaar - € 3 per boekje, € 5 voor twee) het erfgoed van de stad kunnen ontdekken via raadsels.

Adresboekje

Uit eten

Wat meer luxe

Le Cygne de la Croix – 22 r. des Ponts - ☎ 03 25 39 91 26 - www.cygne-de-la-croix.fr - gesl. zo- en do-avond van okt-maart en zo- en

di-avond van april-sept. - lunchformules. € 19,50/22, menu € 38/67.

Dit restaurant, gevestigd in het poststation dat door Gustave Flaubert wordt genoemd in *L'Éducation sentimentale*, eert de schrijver met verfijnde gerechten op basis van streekproducten.

 Beau Rivage - 20 r. Villiers-aux-Choux - ☎ 03 25 39 84 22 - www.hotel-beaurivage-nogent-surseine.com - *gesl. wo-do - menu € 48/82 - 10 kamers € 96 - ☎ € 15.* Restaurant La Rosita van Hôtel Beau Rivage is in 2017 overgenomen door een jong stel dat de troeven weer uitspeelde: een tuin op de oevers van de Seine, seizoensgerechten op basis van lokale biologische groenen, opgemaakt met kruiden en bloemen uit de tuin. Top!

Winkelen

In de omgeving

Champagne François Oudard - 20 av. de la Gare - Villenauxe-la-Grande - ☎ 03 25 21 39 37. U kunt een bezoek brengen aan de kelder van de eigenaren die zelf hun druiven oogsten. U vindt hun champagne ook in restaurant Le Flaubert, waar hun zoon chef-kok is.

Sport en ontspanning

 Wandelen - ☎ 03 25 39 42 07 - www.tourisme-nogentais.fr - *gratis folder en topogids te koop bij het toeristenbureau.* Er zijn acht rondwandelingen van 8 tot 20 km, die allemaal een grote en een kleine lus hebben, waaronder 'Nogent entre Seine et jardins' (5,5 km).

Wandelingen in Val de Noxe - ☎ 03 25 21 38 94 - *gratis topogids en brochure met wandelroutes in de Aube (€ 8) bij het toeristenbureau.* Drie wandelroutes (8-20 km) vanaf Villenauxe-la-Grande, langs het water (wasplaatsen en molens) en door de straatjes (3-5 km).

 Recreatiemeer Monteuil - Rte du Port-St-Nicolas - ☎ 03 25 39 42 00 - www.aappma-nogentsur

seine.fr. Ideale plek om te wandelen en te vissen.

 Fietsen - ☎ 03 25 39 42 07 - www.tourisme-nogentais.fr - *informeer bij het toeristenbureau.* Routes over wegen.

Stand Up Paddle - Cercle Aviron Nogentais - ☎ 06 83 66 42 47 - www.cercle-aviron-nogentais.fr. Verhuur van paddles van mei tot augustus voor tochtjes op de Seine. Tijden en tarieven op de website.

Overnachten

Wat meer luxe

Hôtel Saint-Laurent - 21 r. des Fossés - ☎ 03 25 39 71 46 - www.hotelsaintlaurent.fr - ☎ € 5,50 - 🍷 - 40 kamers € 69/83 - ☎ € 9. Dit hotel ligt in het centrum van Nogent. Moderne, comfortabele kamers. Zwembad.

In de omgeving

Goedkoop

Chambre d'hôte Bienvenue aux 5 Couleurs - 12 r. du Chêne - La Motte-Tilly - 4 km naar het zuidwesten via de D951 - ☎ 03 25 39 75 22 - 🍷 ☎ - 5 kamers € 40 ☎. De tijd tikt vredig weg in dit huis midden in een dorpje in het Seinedal. De kamers van het moderne landhuis liggen allemaal aan de binnenplaats. De ontvangst is ronduit fantastisch.

Pure verwennerij

 Nicey Hôtel Spa - 24 rue Carnot - Romilly-sur-Seine - ☎ 03 25 24 10 07 - www.denicey.com - 23 kamers € 134/154 ☎ - ✂ hoofdgerecht € 10/20. De hartelijke eigenaresse van dit etablissement vlak bij het station biedt een tochtje op elektrische fietsen aan langs de hellingen en de kelders van de Champagne voordat ze u laat genieten in haar restaurant. Creatieve en genereuze kaart op basis van streekproducten. Ruime kamers en een kleine spa.

Troyes ★★★

Troyes heeft een leuke, drukke binnenstad. In het centrum, de befaamde 'champagnekurk', worden zo'n 3000 vakwerkhuisen, de grootste concentratie van dit type architectuur in Frankrijk, zorgvuldig geconserveerd, net als de charmante middeleeuwse steegjes, die soms zo smal zijn dat overburen elkaar uit het raam iets aan kunnen reiken. De stad is rijk aan kunstschaten: patriciërswohnungen, musea en een tiental kerken met glas-in-loodramen van de 12de tot de 21ste eeuw. Tussen eten en uitjes kunt u ook nog goed zaken doen door te gaan winkelen in de beroemde fabriekswinkels, overgebleven uit de tijd toen de brei-industrie nog op volle toeren draaide. En de omgeving heeft eveneens veel aantrekkelijks te bieden, net als de groene route die de ene kant van de stad met de andere verbindt.

📍 Ligging

REGIOKAART (BLZ. 208-209, B2) EN
PLATTEGROND (BLZ. 222-223)

61.957 inwoners – Aube (10)
Troyes, waar de A5 en A26 langslopen, heeft een centrum in de vorm van een champagnekurk, binnen een ring van boulevards; men bevindt zich dan ook in de 'romp' of in de 'kop'.

😊 Aanraders

Het historische centrum en de vakwerkhuisen (waaronder de Ruelle des Chats); de Cathédrale St-Pierre-et-St-Paul; Église Ste-Madeleine; het Maison de l'Outil et de la Pensée Ouvrière; de Cité du Vitrail. Liefhebbers kunnen zich tegoed doen aan de befaamde *andouillette*.

🕒 Planning

Reken op een halve dag voor de oude stad en op twee dagen als u de bezienswaardigheden wilt bezoeken. De fabriekswinkels zijn vooral druk tijdens de uitverkoop.

👨👩👧👦 Met het gezin

Ludieke stadsbezoeken voor jong publiek (zie blz. 234). In de omgeving ligt het PNR de la Forêt d'Orient met zijn meren, ruimte en activiteiten voor iedereen.

📍 Praktisch blz. 234

📍 Adresboekje blz. 234

★★ Historisch centrum PLATTEGROND (BLZ. 222-223)

📍 *Wandelroute in groen aangegeven op de stadsplattegrond. Vertrek voor het stadhuis.*

In de middeleeuwen bestond Troyes uit twee verschillende buurten: de binnenstad, de 'kop' van de kurk, waar de aristocratie en de geestelijkheid woonden, en de 'romp' van de kurk, waar de burgers woonden en de markten van de Champagne werden gehouden.

Place Alexandre-Israël B2

Aan dit grote plein vol cafés staat het **stadhuis** met een Lodewijk-XIII-gevel. Boven het portaal prijkt het oorspronkelijke motto van de Franse Revolutie: 'Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap of de Dood.'
Neem de Rue Champeaux.

Vertaling	Ellis Langenkamp-Nijkamp, Mieke Moors, Karin Snoep, Marian van der Ster
Eindredactie	Frans Stoks
Opmaak	Asterisk*, Amsterdam
Omslagfoto	eyewave/iStock
Oorspronkelijke titel	Guide Vert Champagne - Ardenne
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Uitgeefdirecteur	Philippe Orain
Uitgevers	Iris Dion, Hélène Payelle, Marie-Pierre Renier (Michelin, Parijs) Lieven Defour (Lannoo, Tielt)
Eindredactie	Aude Gandiol
Redactie	Séverine Cachat, Pierre Chavot, Joanna Dunis, Élodie Ganneau, Serge Guillot, Sylvie Kempler, Sonia Lambert, Auriane Lestienne, Laurence Michel, Philippe Pataud-Célérier, Emmanuelle Souty
Grafisch ontwerp	Christelle Le Déan, Sandro Borel, Justeciel
Omslagontwerp	Keppie & Keppie, Varsenare
Cartografie	Steluța Anghel, Costina-Ionela Lungu, Aura-Ionela Mardari
Met dank aan	Djamila Daoud, Agence de Développement Touristique des Ardennes; Marine Grégoire, Maison Départementale du Tourisme de la Haute-Marne; Marine Bochu, Réserve Naturelle Régionale des Étangs de Belval-en-Argonne; Sandy Cadoux en Rémi Mailliu, Aube en Champagne Tourisme; Juliette Delcourt, Agence de Développement Touristique de la Marne

© Michelin

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2024

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internet-adressen) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld.

Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres

De Groene Reisgids
Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt
degroenereisgids@lannoo.be

De Groene Reisgids
Uitgeverij Terra Lannoo
Postbus 23202
1100 DS Amsterdam Zuidoost
info@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2024/45/145 - NUR 512
ISBN 978 94 014 8930 0

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.